

המלכודת שעשויה להסתתר מאחורי ההצעה ל"שיפור דירוג אשראי"

פרצה במודל דירוג האשראי של חברת D&B מתרלקת תופעה מטרידה: גופים פרטיים מבטיחים שיפור דירוג בתשלום, אך בפועל מוחקים נתונים חיוביים ושליילים ומותירים את הלקוח בסיכון לקבלת הלוואות • חוק ההסדרים כולל הצעה להתמודד עם הבעיה דרך תקופת צינון

טענו שֶׁ-D&B מודעת לפרצה וניסתה לקבל אישור מבנק ישראל לשנות את מודל הדירוג ללא הצלחה, אך השינוי ייצא לדרך לבסוף בעוד כמה חודשים.

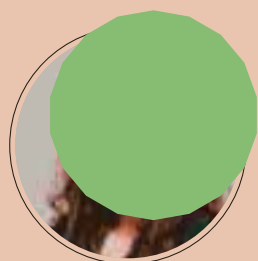
קמפיין ציבורי ועיצומים: "בנק ישראל חייב לפעול"

עו"ד (רו"ח) אלה תמיר שלמה, אחראית תחום רגולציה פיננסית בלובי 99, אמרה לגלובס כי "שירות דירוג האשראי נועד להגביר את הנגישות של הציבור לאשראי – אבל כשל במודל הדירוג של החברה מדרגת, מייצר מצב הפוך: גופים מפוקפקים מנצלים ומטעים את הלקוחות החלשים ביותר, וגובים אלפי שקלים תמורת שירות מחיקת נתונים לחזור ולהיכלל בהם עד כדי הפיכתם למודרי אשראי. בנק ישראל, שלפחות חמש שנים מודע לבעיה הזאת, חייב לפעול מיידית ולדרוש את תיקון המצב".

בבנק ישראל ניסחו תזכיר חוק שהופץ בשנת 2021, אז הסתבר כי 93% מהמבקשים לחזק את נתונם מבקשים לחזור ולהיכלל בהם עד לכן הוצע שם לקבוע מעין תקופת צינון, כך שאם לקוח מבקש להימחק שניתן, לא יוכל לקבוע שנה נתוניו ישתפרו. ההצעה, שערין לא עברה, נכללת במסגרת רפורמה בשוק האשראי בטיטות חוק ההסדרים, אך לא ברור אם היא תצליח את החקיקה בכנסת במסגרת העברת התקציב.

בינתיים, בלובי 99 קוראים לבנק ישראל לשגר הוראה ללשכות האשראי שלפיה המחיקה לא תאפשר שיפור בדירוג האשראי. עוד הם מבקשים מהבנק לצאת לקמפיין ציבורי בנושא כדי להזהיר את הציבור מההשלכות, ולבחון הטלת עיצומים כספיים על אותם גופים עסקיים שמציעים שיפור בדירוג האשראי ובפועל מוחקים את הנתונים.

מלשכת האשראי לישראל (D&B) נמסר: "הלשכה פועלת זה זמן רב למיגור תופעת מחיקות נתונים אשראי, גם באמצעות הסברה לציבור על הנוקש שלול להיגרם כתוצאה מכך, וגם בעבודה משותפת עם בנק ישראל כדי לקדם צעדים לטיפול מערכתי בתופעה. מודל חישוב הדירוג החדש מטפל בנושא באופן מקיף, כך שאדם שביצע מחיקת נתונים לא יקבל כלל דירוג במשך תקופה, וגם לאחר מכן הדירוג יושפע באופן משמעותי מהעובדה שבוצעה מחיקת מידע. הטמעת המודל צפויה בתחילת 2026".

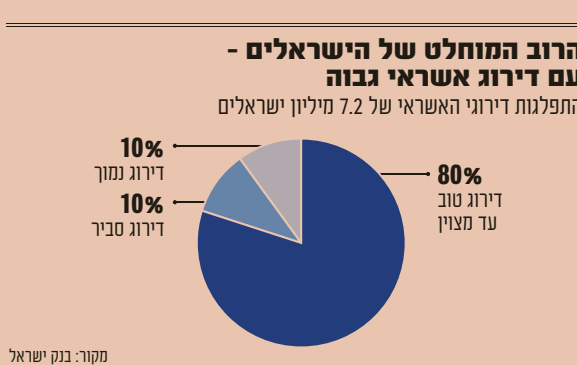

עו"ד אלה תמיר שלמה, לובי 99
צילום: ענבל מרמיר

לובי 99: "לקוח ללא נתוני אשראי מקבל B&D דירוג גבוה יותר מזה שהיה מקבל אילו היו לגביו נתונים שליילים. כך, הגופים מוחקים נתונים ומצייגים 'שיפור דירוג'

B&D מוסרים שעל פי מודל חישוב הדירוג החדש, אדם שביצע מחיקת נתונים לא יקבל כלל דירוג במשך תקופה, וגם לאחר מכן הדירוג יושפע מכך שנמחק מידע

בעיה נוספת במסגרת פנייה לממונה על שיתוף בנתוני אשראי בבנק ישראל: "אותם גופים 'מתחכמים' מצאו פרצה במודל הדירוג של אחת מלשכות האשראי. מסתבר שעל פי מודל הדירוג של D&B, לקוח שאין לגביו נתוני אשראי מקבל דירוג גבוה יותר מזה שהיה מקבל אילו היו נכללים לגביו נתוני אשראי שליילים. כך, מחיקת נתוני האשראי של לקוחות בעלי היסטוריה פיננסית שלילית מאפשרת לאותם הגופים להציג ללקוחות מצג שוא של שיפור הדירוג בזכות אותו שירות". הבעיה עבור אותם לקוחות מתחילה כשהם מגיעים לבנק כדי לקחת הלוואות בפועל, אך הבנקים מסרבים לתת הלוואה למי שאין מידע אודותיו. גורמים בענף ששוחחו עם גלובס

ביקשו להימחק מהמאגר, בעוד שבסוף השנה רק 1,127 מהם באמת נשארו מחוצה לו (כ-0.17%). "ההערכה היא שפעולות מסוג זה מבוצעות בניסיון לשפר את דירוג האשראי של לקוחות באמצעות מחיקת נתונים מהמערך, לרבות נתונים שליילים", נכתב בדיווח של בנק ישראל לכנסת. בנוסף הדגישו שם שהמחיקה היא בלתי הפיכה וכי נמחקים גם נתונים חיוביים. בדיווח צוין שפעמים רבות בעקבות המחיקה הלקוח נהפך למסורב אשראי כי אין עליו נתונים. רועי מינקוב, מנכ"ל CofaceBDI, מסביר: "גלובס שהבעיה מוכרת: 'הגופים האלו מתחכמים מאוד ולוקחים אלפי שקלים כדי למחוק אותך מהמאגר - פעולה שיכולת לעשות בעצמך'".

"הבעיה היא", מזהיר מינקוב, "שלפעמים יש בעיה שניתנת לטיפול בתוך זמן קצר, אבל כשנתון האשראי רואה שהפרופיל נקי - עצם המחיקה מעלה הרבה סימני שאלה. בסוף הלקוח הוא שנפגע".

יש נוקים נוספים שיכולים לצוץ לאחר שימוש בשירות של החברות לשיפור הדירוג. "חלק מהגופים האלו נתנים ללקוחות טיפים והנחיות שמסבכים אותם עוד יותר, כמו מיתוס שלפיו כדאי לקחת הלוואה ולהחזיר אותה כסדרה כדי לשפר את הדירוג, אלא שבפועל זה מוריד את הדירוג", מסביר מינקוב. "לכן, אני חושב שצריך להבהיר לציבור שניתן להשפיע על דירוג האשראי באמצעות התנהלות פיננסית נכונה. יש על כך מידע רב גם באתר שלנו".

הפרצה שמאפשרת לגופים להציג מצג שוא

ואולם, הבנק העלה בדיווחו רק חלק מהבעיה. בארגון לובי 99 הציפו

3 דברים שצריך לדעת על דירוג האשראי

- הדירוג מעריך את היכולת של אנשים לעמוד בהתחייבויות עתידיות וכן מסייע לנותני אשראי להחליט האם לתת אשראי ללקוחות ובאילו תנאים
- הדירוג מתבסס על נתונים כמו עמידה בהחזר הלוואות, עמידה במסגרת אשראי וצ'קים שכובדו, ומעריך על פיהם את ההסתברות להגיע לכשל אשראי
- התיעוד מתחיל בגיל 18 על ידי הבנקים והגופים הפיננסיים השונים, שמעבירים את המידע למאגר נתוני האשראי של בנק ישראל

3 דברים שצריך לדעת על דירוג האשראי

- הדירוג מעריך את היכולת של אנשים לעמוד בהתחייבויות עתידיות וכן מסייע לנותני אשראי להחליט האם לתת אשראי ללקוחות ובאילו תנאים
- הדירוג מתבסס על נתונים כמו עמידה בהחזר הלוואות, עמידה במסגרת אשראי וצ'קים שכובדו, ומעריך על פיהם את ההסתברות להגיע לכשל אשראי
- התיעוד מתחיל בגיל 18 על ידי הבנקים והגופים הפיננסיים השונים, שמעבירים את המידע למאגר נתוני האשראי של בנק ישראל

3 דברים שצריך לדעת על דירוג האשראי

- הדירוג מעריך את היכולת של אנשים לעמוד בהתחייבויות עתידיות וכן מסייע לנותני אשראי להחליט האם לתת אשראי ללקוחות ובאילו תנאים
- הדירוג מתבסס על נתונים כמו עמידה בהחזר הלוואות, עמידה במסגרת אשראי וצ'קים שכובדו, ומעריך על פיהם את ההסתברות להגיע לכשל אשראי
- התיעוד מתחיל בגיל 18 על ידי הבנקים והגופים הפיננסיים השונים, שמעבירים את המידע למאגר נתוני האשראי של בנק ישראל

התיעוד מתחיל בגיל 18 על ידי הבנקים והגופים הפיננסיים השונים, שמעבירים את המידע למאגר נתוני האשראי של בנק ישראל

אסף זגריק
"נובמבר סילי! שיפור דירוג האשראי בהנחה של 20%", מבטיחה מודעה אחת. "סורבתם לברטים אשראי או הלוואה? יש פתרון!", מכריזה אחרת. אלא שמאחורי ההבטחות הנוצצות מסתתרת תופעה מטרידה: חברות פרטיות שמכירות "שיפור דירוג" – אבל בפועל גובות אלפי שקלים על שירות שלא רק שלא משפר את הדירוג, אלא עלול לדרדר את הלקוח למצב גרוע יותר. בזמן שבנקים ובחברות דירוג האשראי מודאגים כבר שנים, תזכיר חוק שנכתב לפני כחמש שנים עדיין לא קודם.

מאחורי השירותים הללו מסתתרת מערכת מורכבת בהרבה – שבמקור נועדה לפתוח את שוק האשראי לתחרות. לפני כעשור נחקק חוק נתוני אשראי, שהסדיר דרך לשיתוף מידע של הגופים הפיננסיים השונים במטרה לאפשר אשראי זול יותר לבעלי ציון גבוה (וכן למנוע אפליה על רקעים שונים כמו גזע, דת, מין וכו'), שאינם מופיעים בדירוג. במערכת נאספים נתונים לגבי התחייבויות האשראי של יחידים וכן לגבי אופן הפירעון שלהן. קודם לכן, כל גוף אסף לבד את הנתונים על לקוחותיו, ולקוח שרצה לקבל המאגר מבלי שיש עליו מידע – שילם יותר. בהתאם לחוק ניתנו זיכיונות לשתי לשכות אשראי, שלכל אחת מהן מודל אחד לחישוב הדירוג – "לשכת אשראי לישראל" של D&B ו"קופאס" של BDI. על פי נתונים שהעביר בנק ישראל לוועדת הכלכלה באפריל האחרון, בסוף השנה שעברה היו ללשכות הללו 7.2 מיליון לקוחות, כלומר אזרחים ותושבים שנאסף עליהם מידע והם מקבלים דירוג אשראי. 80% מאוכלוסיית המאגר מדרגת בדירוג טוב עד מצוין, כ-10% בדירוג סביר והיתר בדירוג נמוך.

השיטה: לבקש מחיקה ממאגר הנתונים

חرف הרציונאל המיטיב של המודל, החל מהקמתו הבחינו הרגולטורים בתופעה משונה – ישראלים רבים ביקשו למחוק את נתוני האשראי שלהם ולאחר מכן ביקשו להיכלל במאגר שוב. כל אדם יכול לעשות זאת ללא תשלום, אלא שחברות מסוימות גובות על כך תשלום מלקוחותיהן ומשוקות זאת כמהלך לשיפור הדירוג. כך בשנת 2024, 6,652 לקוחות